

SYSTÉM DUÁLNEHO VZDELÁVANIA

DUAL EDUCATION SYSTEM

Patrik Bretz

DOI: 10.61544/mnk/JOZW8037

Abstract:

The purpose of the contribution is to present the findings and knowledge to date in the implementation of practical teaching with and without a dual education system in institutions in Slovakia. Above all, the current trend and employers' satisfaction with the established system. The purpose of the article is also to point out what is the basis of the dual education system - its disadvantages for employers and its advantages. There are published satisfaction with the school system and satisfaction at individual school levels in the post. The permanent number of secondary schools are important in the school system, event more important is the number of high quality vocational school, which educate future graduates of specific positions which will be needed to be filled and will need to be filled.

Key words:

dual education, school system, employers, vocational education, students

JEL Classification: I20, I29

ÚVOD

V príspevku sme zisťovali, či systém duálneho vzdelávania je zavedený dobre, aké sú naň ohlasy spomedzi zamestnávateľov a aké výzvy a príležitosti do budúcnosti môžu vzniknúť. Preveríme a zhodnotíme spokojnosť zamestnávateľov so systémom a s akými problémami sa stretávajú. Takisto demografický trend jasne udáva, že z roka na rok sa rodí menej detí. Aj tento demografický trend môže vplývať na zamestnávateľov a môžu vzniknúť problémy s hľadaním vhodných zamestnancov. Skúsime navrhnúť ďalšie riešenia ako rozvíjať už zavedený systém v slovenskom školstve a aby sa prax čo najviac prepájala s teoretickými vedomosťami získanými v škole.

CIEĽ A METODIKA

V Slovenskej republike je systém duálneho vzdelávania zmluvne zadefinovaný zmluvou medzi zamestnávateľom a žiakom, alebo zmluvou medzi zamestnávateľom a partnerskou školou. Zmluva medzi zamestnávateľom a žiakom (učebná zmluva) podľa § 19 zákona č. 61/2015 Z. z. o odbornom vzdelávaní a príprave a o zmene a doplnení niektorých zákonov definuje všetky práva a povinnosti, pri ktorých majú obe strany v súvislosti s praktickým vyučovaním mimo školy.

Na docieľenie zistenia našich praktických poznatkov sme použili metódy analýzy, syntézy a prieskum. Použili sme predovšetkým metódy dotazníka zameraných na zamestnávateľov na viacerých prevádzkach. V dotazníku boli kladené uzavreté otázky, ktoré smerovali k naplneniu hlavných cieľov prieskumu, kde bolo potrebné si overiť hypotézu:

Spokojnosť zamestnávateľov na systém duálneho vzdelávania a aplikáciu systému na vysokých školách a univerzitách.

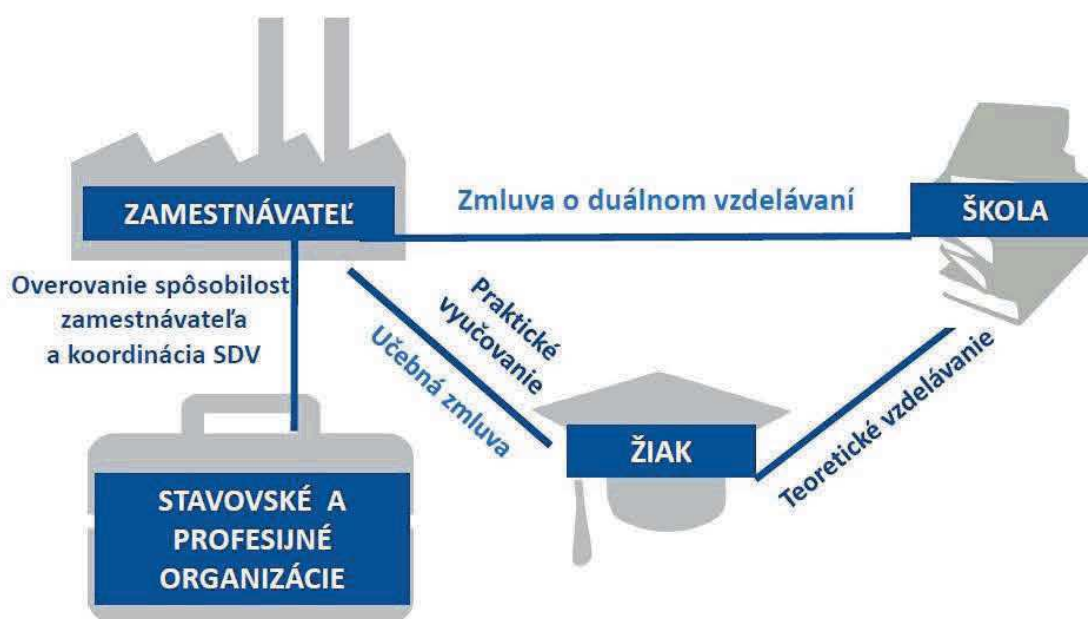
1 CHARAKTERISTIKA SYSTÉMU DUÁLNEHO VZDELÁVANIA

Systém duálneho vzdelávania je výnimočný tým, že vytvára partnerský vzťah medzi zamestnávateľom a žiakom, ktorý je definovaný vo forme učebnej zmluvy, ktorá upravuje

práva a povinnosti zmluvných strán vo vzťahu k praktickému vyučovaniu žiaka. Učebná zmluva musí obsahovať okrem identifikačných náležitostí a vymedzenia formy a miesta praktického vyučovania aj presné vymedzenie organizácie štúdia s uvedením presného časového harmonogramu praktického vyučovania. Organizácia praktického vyučovania u zamestnávateľa musí byť vymedzená tak, aby zodpovedala organizácii výchovy a vzdelávania v stredných školách.

1.1 Systém duálneho vzdelávania

Praktické vyučovanie v SDV sa vykonáva na pracovisku praktického vyučovania u zamestnávateľa. Za pracovisko praktického vyučovania sa považuje organizačná súčasť zamestnávateľa alebo iný priestor, ku ktorému má zamestnávateľ vlastnícke alebo užívacie právo a bolo mu vydané osvedčenie o spôsobilosti zamestnávateľa poskytovať praktické vyučovanie v systéme duálneho vzdelávania.

Obr. 1: Schéma systému duálneho vzdelávania na Slovensku
Zdroj: RUZ, 2020

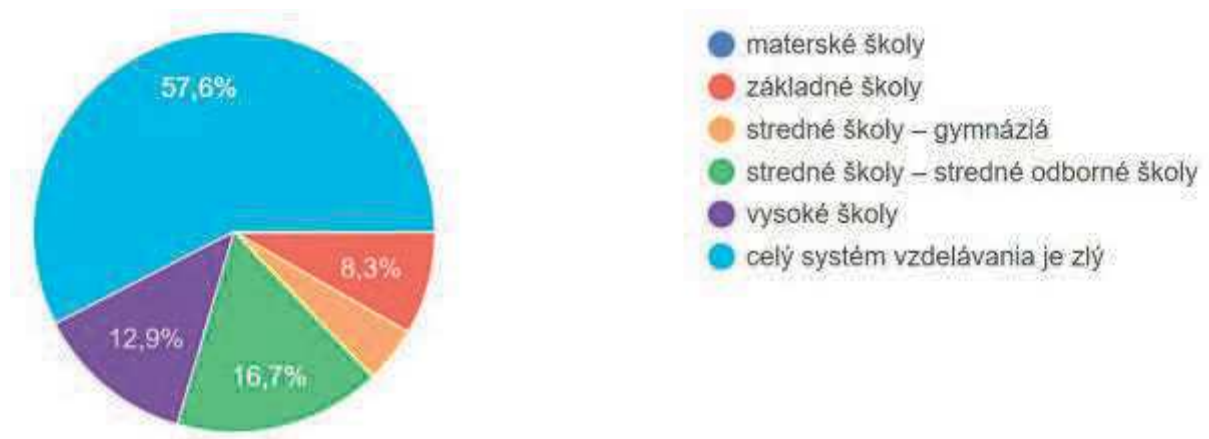
Spôsobilosť zamestnávateľa posudzuje príslušná stavovská alebo profesijná organizácia na základe žiadosti zamestnávateľa. V sektore HORECA je to RUZ (Republiková únia zamestnávateľov). Ak zamestnávateľ spĺňa zákonom predpísané podmienky a pracovisko praktického vyučovania zodpovedá materiálno-technickým, priestorovým a personálnym kritériám pre požadovaný odbor štúdia, ktoré posúdi odborná komisia, stavovská alebo profesijná organizácia vydá zamestnávateľovi osvedčenie s platnosťou na 7 rokov. Stavovské a profesijné organizácie s vecnou pôsobnosťou v OVP sú Republiková únia zamestnávateľov, Asociácia zamestnávateľských a podnikateľských zväzov a združení, Slovenská obchodná a priemyselná komora, Slovenská poľnohospodárska a potravinárska komora, Slovenská lesnícka komora, Slovenská živnostenská komora, Asociácia priemyselných zväzov a dopravy, Slovenská banská komora.

„Duálne vzdelávanie je nástrojom, ktorý by mal umožniť žiakom sa lepšie uplatniť na trhu práce. Pokiaľ je prvá voľba žiakov dobrá, uplatnia sa vo firmách alebo pokračujú vo

vysokoškolskom štúdiu a sú lepšie pripravení na život. Štatistiky ukazujú, že uplatnenie dualistov je o 25% lepšie ako uplatnenie žiakov mimo duálneho vzdelávania. Získajú vyššie mzdy, uplatňujú sa v odbore, v ktorom sa pripravovali a majú veľmi nízku mieru nezamestnanosti.“ (Kuzma, 2021)

1.2 Spokojnosť so systémom školstva

Podnikateľská aliancia Slovenska (2019) oslovili v dotazníku celkovo vyše 4 100 podnikateľov, kde odpovedalo 134 z nich. Odpovedalo 50% s obrátom do 1 000 000€ a 50% s obrátom nad 1 000 000€. Nižšie, na obrázku č. 2 môžeme vidieť ako odpovedali podnikatelia.

Obr. 2: Názory podnikateľského prostredia, ktorý stupeň vzdelávania je najmenej funkčný
Zdroj: Podnikateľská aliancia Slovenska, 2019

Podnikateľská aliancia Slovenska (2019) oslovili v dotazníku celkovo vyše 4 100 podnikateľov, kde odpovedalo 134 z nich. Odpovedalo 50% s obrátom do 1 000 000€ a 50% s obrátom nad 1 000 000€. Týmto prieskumom spoločnosti sa jasne vyjadrili, že celý systém vzdelávania na Slovensku je zlý. Práve spoluprácou a zapojením sa do systému duálneho vzdelávania môžu na ňom participovať a zapracovať aktuálne požiadavky na trh práce. Týmto si dokážu formovať budúcich možných pracovníkov a pripraviť ich na presne také znalosti a techniky, ktoré trh vyžaduje.

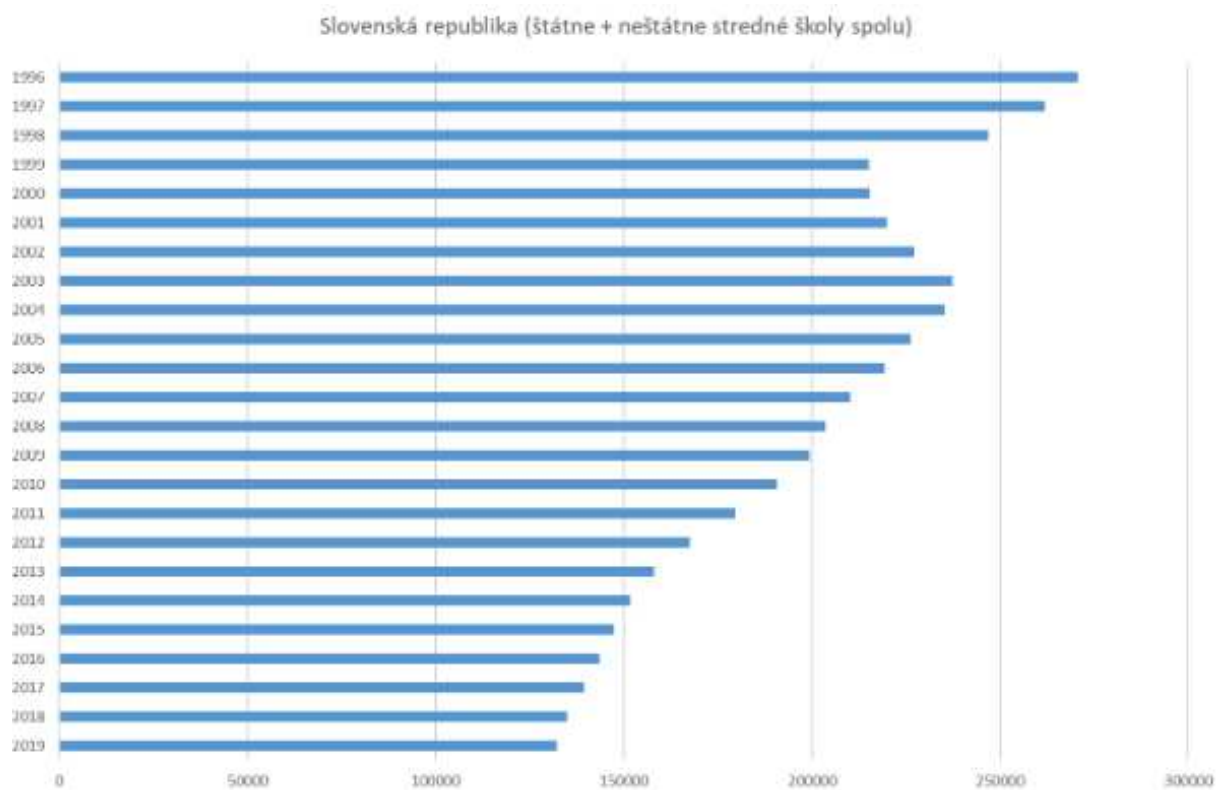
„Až 63 percent absolventov stredných škôl nepracuje vo svojom odbore. Pritom až 38 percent firiem odmieta zákazky pre nedostatok pracovnej sily“ uvádza Alexander Matušek, viceprezident Asociácie priemyselných zväzov a prezident Zväzu automobilového priemyslu. (Veda na dosah, 2018)

„Školy sú autonómne, majú svoju vlastnú samosprávu – to sa má až teraz, po 28 rokoch, zmeniť cez akreditačnú agentúru, ktorá nariadila školám prehodnotiť všetky študijné programy a získať pre tieto študijné programy súhlas expertov z praxe a zástupcov zamestnávateľov, že je to v poriadku a že tieto zručnosti reálne niekto potrebuje“ Márko Lelovský, viceprezident IT Asociácie Slovenska (Startitup, 2022)

1.3 Vývoj počtu zamestnávateľov zapojených do SDV

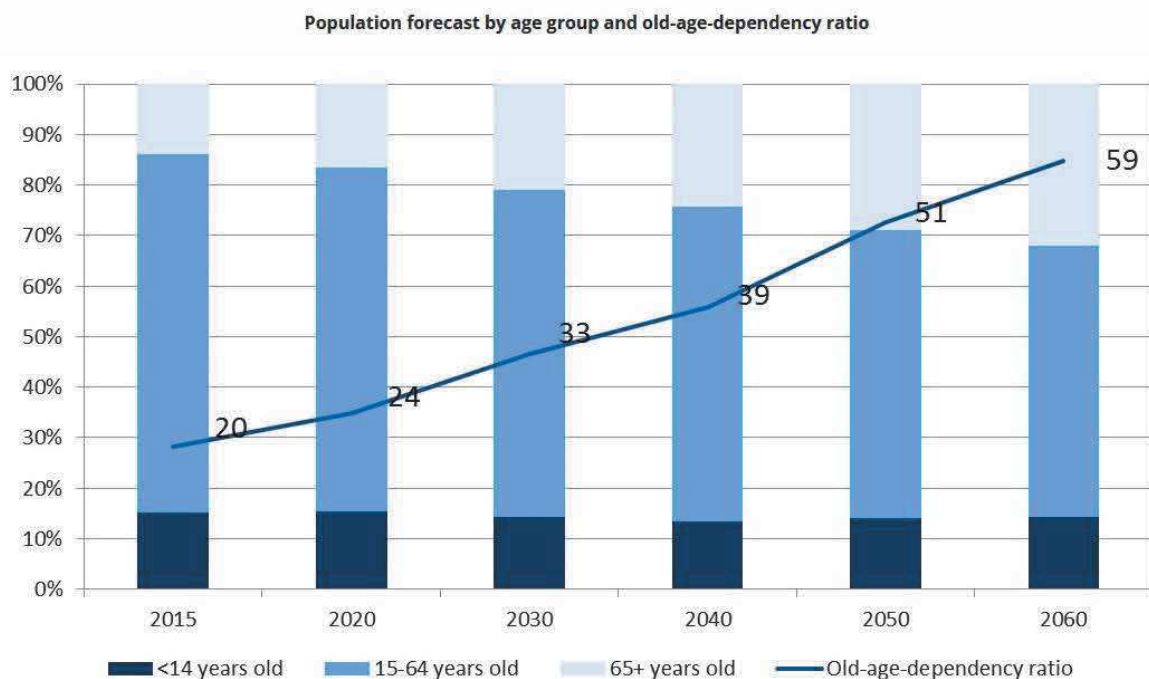
Počet žiakov na stredných školách kontinuálne klesá od roku 2003. Pozorovať môžeme z obrázku č. 3, kde počet stredných škôl klesol z 230 000 na 130 000 v roku 2019. V roku 2003

navštevovalo stredné školy viac ako 230 000 študentov, no v roku 2019 to bolo len 130 000. Môžeme to samozrejme pripísať aj demografickému vývoju.

Obr. 3: Vývoj počtu stredných škôl od roku 1996
Zdroj: RUZ a kol., 2020

Tým môžeme konštatovať, že na trhu práce sa stále znižuje ponuka vhodných zamestnancov pre konkrétne pozície. Práve preto je potrebné formovať stredné odborné školstvo, aby vedelo lepšie reflektovať na požiadavky firiem, ktoré plánujú výrobu a poskytovanie služieb dlhodobo a vedia odhadnúť, aký počet zamestnancov bude potrebných na ďalšie obdobie. Práve systém duálneho vzdelávania umožňuje participovať na príprave školského vzdelávacieho systému, zapracovávať požiadavky na budúcich zamestnancov a školstvo to vie vhodne prispôbiť. Mierne klesá aj počet žiakov na gymnáziách. Od roku 2003 po rok 2019 sa znížil o 30%, na 70 000 študentov. Systém duálneho vzdelávania je určený pre žiakov stredných odborných škôl, ktorý o to prejavia záujem.

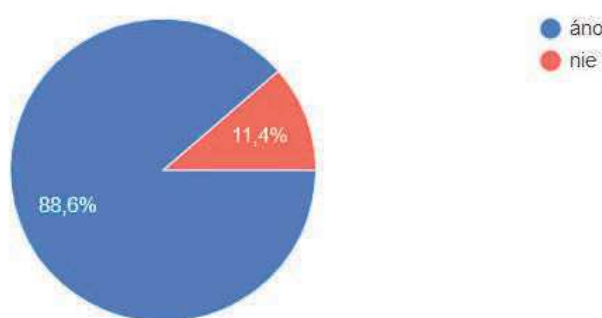
Obr. 5: Demografický vývoj
Zdroj: CEDEFOP, 2019

Podľa CEDEFOP-u (CEDEFOP, 2019) demografický vývoj v Slovenskej republike nevyzerá priaznivo ani čo sa týka počtu potencionálnych zamestnancov. Populácia má starnúť a pomer 65 a viac ročných sa do roku 2060 viac ako zdvojnásobí oproti roku 2015. Z uvedeného obrázku č. 5 je možné pozorovať, že pomer ľudí do 14 rokov bude stagnovať, avšak počet obyvateľov vo veku 15-64 rokov bude klesať a naopak bude narastať pomer osôb starších ako 65 rokov. Ľudí v produktívnom veku bude ubúdať a preto sa je potrebné pozerieť na mladú generáciu, aby systém vedel vyprodukovať dostatok kvalifikovanej pracovnej sily, odborne zdatnej.

Obr. 5: Vývoj počtu študentov zapojených do systému duálneho vzdelávania
Zdroj: Verejná správa, 2022

Aj z priloženého obrázku č. 5 je vidieť, že o systém duálneho vzdelávania v podnikoch a u zamestnávateľoch záujem študentov rastie z roka na roka. Mladých ľudí láka práve praktické vyučovanie v reálnych podmienkach a možnosť získať po škole vhodné pracovné miesto. Práve s touto príležitosťou treba stále pracovať, vyvíjať aktivity práve počas praktického vyučovania aj zo strany zamestnávateľov, aby získali spravili zo svojej strany maximum úsilia, aby žiaci po skončení štúdia pokračovali v práci práve v ich spoločnosti. V tomto smere treba upozorniť aj práve na faktor kolegov, ktorí pracujú so žiakmi priamo na danej pozícii. Zamestnanci firmy majú pri praktickom vyučovaní žiakov najväčší vplyv na to, či ich práca v danej firme bude po skončení štúdia atraktívna a či s ňou budú spokojní. V jednej z otázok dotazníka, ktorý som realizoval v roku 2023 sme sa pýtali respondentov na možnosť zahrnutia študentov vysokých škôl do Systému duálneho vzdelávania. Výsledok, ako odpovedali podnikatelia a manažéri môžeme vidieť na obrázku č. 6.

Obr. 6: Pomer podnikateľov na zapojenie SDV aj na vysoké školy
Zdroj: vlastné spracovanie

Z odpovedí vlastného realizovaného dotazníka vyplynulo, že zamestnávatelia by uvítali možnosť zahrnúť študentov vysokých škôl do systému duálneho vzdelávania. Je možné predpokladať, že aj úroveň vedomostí a študentov by mohla byť vyššia a tým by systém mohlo zahrnutie študentov pozdvihnúť na vyššiu kvalitu.

„Vieme, že rovnaký proces by mal nastať aj na vysokých školách, aj keď to bude oveľa ťažšia cesta. Prepojenie vysokých škôl a podnikov je však nevyhnutné“ (Holeček, 2012)

ZÁVER

Z uvedených informácií a poznatkov môžeme konštatovať, že systém duálneho vzdelávania, ktorý je zavedený na stredných školách aktuálne funguje, zapája sa do neho z roka na rok viac a viac zamestnávateľov. Tým, že klesá počet stredných škôl na Slovensku, je potrebné, aby boli odborné školy obsadzované vhodnými uchádzačmi, ktorí budú mať zručnosti, ktoré budú potrebné pre zamestnávateľov v ďalších dekádach. Zo zdrojov, ktoré som využil som zistil, že demografický vývoj na Slovensku nie je priaznivý a že populácia starne. Zavedený systém duálneho vzdelávania na stredných školách od roku 2015 je funkčný. Má však svoje nedostatky a niektoré prekážky, pre ktoré si ho zamestnávatelia do svojich prevádzok stále nechcú zaviesť. Na druhej strane je vyjadrená spokojnosť so systémom ako takým a práve preto, je jedno z riešení zaviesť systém duálneho vzdelávania aj na vysokých školách. Nakoľko študenti na vysokých školách majú teoretické poznatky, k praktickým zručnostiam sa počas štúdia na vysokej škole dostávajú len s ťažkosťami.

LITERATÚRA

CEDEFOP. Vocational education and training in Europe.: (on-line), 2023. Dostupné na: <https://www.cedefop.europa.eu/en/tools/vet-in-europe/systems/slovakia-2019>

KUZMA. Záverečná konferencia k projektu duálneho vzdelávania: (on-line), 2021. Dostupné na: <https://www.minedu.sk/zaverecna-konferencia-k-projektu-dualneho-vzdelavania/>

MINEDU. Petanovitsch A., Schmid Kurt, Bliem W. (2014). Faktory úspechu pri duálnom vzdelávaní: (on-line), 2014, 51 s. Dostupné na: <https://www.minedu.sk/data/att/5842.pdf>

PODNIKATEĽSKÁ ALIANCIA SLOVENSKA. 2019. Podľa podnikateľov je na Slovensku zlý vzdelávací systém: (on-line), 2019, Dostupné na: <https://www.alianciapas.sk/2019/02/06/podla-podnikatelov-je-na-slovensku-zly-vzdelavaci-system/>

VEDA NA DOSAH. 2018. Reforma duálneho vzdelávania zaostáva za očakávaniami zamestnávateľov: (on-line), 2018, Dostupné na: <https://vedanadosah.cvtisr.sk/ludia/reforma-dualneho-vzdelavania-zaostava-za-ocakavaniami-zamestnavatelov/>

RUZ a kol. 2020. Nastavenie ponuky vzdelávania podľa potrieb zamestnávateľov: (on-line), 2020, Dostupné na: https://www.ia.gov.sk/data/files/np_PKSD/Analzy/RUZ/AV__Nastavenie_ponuky_vzdelavania_podla_potrieb_zamestnavatelov.pdf

RUZ. 2022, Manuál systému duálneho vzdelávania: (on-line), 2022, Dostupné na: <https://www.ruzsr.sk/media/7122b376-6d0b-4997-a9d9-3a9f9850b5ef.pdf>

SLOVAK BUSINESS AGENCY. 2018 Analýza stavu duálneho vzdelávania v regiónoch SR vo väzbe na MSP: (on-line), 2018, Dostupné na: https://www.npc.sk/media/uploads/files/Anal%C3%BDza_stavu_du%C3%A1lného_vzdel%C3%A1vania_v_regi%C3%B3noch_SR_vo_v%C3%A4zbe_na_MSP__na_zver_dddOOLp.pdf

STARTITUP. 2022. IT odborník: Slovenské školy učia zbytočné 40-ročné osnovy, potom máme krízu na pracovnom trhu. Učitelia to majú na háku: (on-line), 2022, Dostupné na: <https://www.startitup.sk/it-odbornik-slovenske-skoly-ucia-zbytocne-40-rocne-osnovy-potom-mame-krizu-na-pracovnom-trhu-ucitelia-to-maju-na-haku/>

VEREJNÁ SPRÁVA SLOVENSKEJ REPUBLIKY. 2022. Zavádzanie duálneho vzdelávania hodnotí NKÚ ako pomalé, mohlo ušetriť milióny: (on-line), 2022. Dostupné na: <https://www.vssr.sk/clanok-z-titulky/zavadzanie-dualneho-vzdelavania-hodnoti-nku-ako-pomale-mohlo-usetrit-miliony.htm>

VYSOKOŠKOLÁCIDOPRAXE. 2012. Smerovanie k duálnemu vzdelávaniu aj na vysokých školách?: (on-line), 2012, Dostupné na: <https://vysokoskolacidopraxe.cvtisr.sk/sk/aktuality/smerovanie-k-dualnemu-vzdelavaniu-aj-vysokych-skolach.html>

Autor:

Ing. Patrik Bretz

Ústav manažmentu, Slovenská technická univerzita
Vazovova 5, 812 43 Bratislava
e-mail: patrik.bretz@gmail.com